ANNA PASZKIEWICZ

Uniwersytet Wrocławski, Polska

Suicidia w twórczości Gajto Gazdanowa

Inteligencję pierwszej fali emigracji rosyjskiej wyróżnia szczególne egzystencjalne ukierunkowanie, koncentracja na wyjaśnianiu kluczowych ontologicznych opozycji — bytu i niebytu, życia i śmierci. Zwłaszcza filozofowie Nikołaj Bierdijajew i Lew Szestow roztrząsali te kwestie. Natomiast literatów zarówno starszej (między innymi Iwana Bunina, Aleksandra Kuprina, Iwana Szmielowa, Borysa Zajcewa, Dymitra Miereżkowskiego), jak i młodej generacji, debiutującej dopiero na wygnaniu, która podczas rewolucji i wojny domowej wyjątkowo często stykała się ze śmiercią, temat ten przerażał, a zarazem fascynował. Poeta Borys Popławski — jeden z czołowych reprezentantów tak zwanego niedostrzeżonego pokolenia, zwany rosyjskim Rimbaudem, i tak jak autor *Pijanego statku* młodo zmarły, wskazywał w swoim szkicu *О мистической атмосфере молодой литературы в эмиграции* (1930) na otaczającą wygnańców z Rosji wprost zabójczą dla nich atmosferę agonii i wyczekiwania na zagładę: „Христос агонизирует от начала и до конца мира. Поэтому атмосфера агонии — единственная приличная атмосфера на земле [...] Как жить? — Погибать [...] Эмиграция — идеальная обстановка для этого”¹. Z kolei tłumacz Iwan Tchorzewski w słynnym wierszu *Легкой жизни я просил у Бога* zalecał modlić się nie o łatwe życie, lecz o lekką śmierć. Wszyscy ci twórcy znaleźli azyl we Francji, większość z nich miała tam spędzić całe życie, lecz czuli się na paryskim bruku obco, niczym obywatele drugiego sortu, zżerani przez tęsknotę za utraconą ojczyzną, samotność i biedę.

Zrozumiałe więc, że emigrantom bliska była w ich literackiej twórczości problematyka tanatologiczna. Widać to zwłaszcza u Gajto Gazdanowa. Już Dienes Laslo, pierwszy biograf tego pisarza, zauważył, że śmierć jest niemal obsesją autora *Wieczoru u Claire*. Wciąż pisze on o umieraniu, samobójstwach bądź za-

¹ Б. Поплавский, *О мистической атмосфере молодой литературы в эмиграции*, „Числа” 1930, nr 2/3, s. 309.

bójstwach, a nierzadko o wpływie świadomości, że śmierć jest przeznaczeniem każdego człowieka, na psychikę ludzką².

Badacze spuścizny Gajto Gazdanowa niejednokrotnie wskazywali na nieustanną obecność motywu śmierci w jego utworach³. Dostrzegli, że w ich strukturze śmierć stanowi podstawę fabuły. Bywa również kategorią estetyczną, etyczną bądź metafizyczną, zakorzenioną w świadomości człowieka, a zatem — egzystencjalną⁴. Pomimo zaawansowanego stanu badań nad motywiką tanatologiczną w spuściznie literackiej Gajto Gazdanowa potencjał interpretacyjny związanej z nią problematyki wciąż jest znaczny. Sygnalizowane są nowe pola badawcze, które ta problematyka wytycza⁵. Niektóre jej aspekty wymagają wszakże sprecyzowania i uporządkowania. Jednym z nich jest, jak sądzę, problem suicydów.

Wzmianki o śmierci samobójczej lub jej opisy mają w powieściach Gazdanowa nader zróżnicowane motywacje. Samobójstwo może być na przykład ucieczką przed absurdem egzystencjalnym — jak w powieści *Wieczór u Claire* (*Вечер у Клэр*, 1929) desperacki czyn młodzieńca, który się zastrzelił, przekonany argumentacją wujka narratora, że życie nie ma sensu. W powieści *Powrót Buddy* (*Возвращение Будды*, 1949) o samobójstwie myśli emigrant Paweł Szczerbakow, który znalazł się na dnie życia i musi zebrać (zresztą i tak umrze śmiercią nienaturalną, zamordowany po otrzymaniu spadku). W swojej celi wiesza się ogrodnik Paul Kleman, skazany na dwadzieścia lat więzienia za zabójstwo, którego nie popełnił — postać z powieści *Ewelina i jej przyjaciele* (*Эвелина и её друзья*, 1968). To samo robi Fiedorczenko z *Nocnych dróg* (*Ночные дороги*, 1941). Samobójczą śmiercią ginie także cierpiący na manię prześladowczą inny bohater tej powieści — Wasiliew. Wskutek zdrady miłosnej życie odbiera sobie londyńska kochanka Wolfa w *Widmie Aleksandra Wolfa* (*Призрак Александра Вольфа*, 1947). W tym samym dziele przyczyną aktu suicydalnego jest również bankructwo — na śmierć decyduje się para wiekowych małżonków, ponieważ ich akcje straciły wartość.

² L. Dienes, *Russian Literature in Exile. The Life and Work of Gaito Gazdanov*, München 1982, s. 187–193.

³ Zob. np. M. H. Шабузова, *Тема смерти в ранних рассказах Газданова*, [w:] *Возвращение Гайто Газданова*, Науч. конф. посвящ. 95-летию со дня рождения (4–5 дек. 1998), Wyb. М. А. Васильева, Москва 2000, s. 164–168; А. Ю. Закуренько, *Три лика смерти в романах Газданова*, „Русская словесность” 2002, nr 4, s. 5–15; М. В. Мокрова, *Танатология Г. Газданова и Б. Поплавского*, [w:] *Актуальные проблемы общественных наук и творческих профессий (философия, история, социология, культура, искусство, религия)*, red. В. К. Крючек, Волгоград 2005, s. 82–86.

⁴ Zob. Ю. В. Матвеева, *Экзистенциальное начало в творчестве Гайто Газданова*, „Дарьял — литературно-художественный и общественно-политический журнал” 2001, nr 2, s. 151.

⁵ Roman Krasilnikow uważa na przykład, iż do analizy motywów tanatologicznych w twórczości G. Gazdanowa niezbędna jest znajomość buddyzmu. Zob. *idem*, *Танатологические мотивы в художественной литературе (Введение в литературоведческую танатологию)*, Москва 2015, s. 116.

W *Widmie Aleksandra Wolfa* i *Przebudzeniu* (*Пробуждение*, 1965) mają również miejsce zagadkowe samobójstwa. W pierwszym z utworów młoda nauczycielka gimnazjum nagle odbiera sobie życie — nie wiadomo z jakiego powodu. W drugim — fragment ogłoszenia prasowego informuje o topielicy, której imię i przyczyna śmierci pozostają nieznane.

Warto wspomnieć jeszcze o rozłące jako o metaforycznym samobójstwie po utracie ukochanej w *Powrocie Buddy*. Nieudane samobójstwo w *Locie* (*Полёт*, 1939) to z kolei symbol niespełnionego życia; zresztą rana — skutek tej próby samobójczej — nie okazała się śmiertelna. Zamiar młodzietki Jeanine, by się otruć tabletkami nasennymi, udaremniają w powieści *Pielgrzymi* (*Пилигримы*, 1953) Andre i jego syn Robert, zakochany w tej dziewczynie⁶.

Akt suicydalny pełni u Gazdanowa funkcję motywu kształtującego fabułę. Natomiast jego rola we wczesnych utworach pisarza jest bardziej złożona. W opowiadaniu *Wielki muzyk* (*Беликий музыкант*, 1931) uwagę narratora przyciąga ciało samobójcy:

Я подошёл ближе и спросил у полицейского, в чём дело. — Самоубийца — коротко ответил он. Я приблизился к скамейке и увидел лежавшего на ней человека со свисающей вниз головой, раскинутыми руками, пальцы которых были сжаты в кулаки, и ногами, показавшимися мне необычайно длинными. Это был алжирец, одетый со специальным и своеобразным шиком, с которым одеваются парижские сутенеры и который тогда, в то утро, был особенно оскорбителен⁷.

Następujący niewiele później szczegółowy opis garderoby świadczy o fascynacji widokiem trupa. Sam bohater zainteresowanie to określa mianem „nieświadomej, bezpłodnej ciekawości” („бессознательное, бесплодное любопытство”)⁸.

Podatność na akty suicydalne jest pochodną wspomnianej już atmosfery, która ciążyła nad rosyjską emigracją pod koniec lat dwudziestych i trzydziestych XX wieku. W ówczesnej epoce społecznego, moralnego i metafizycznego kryzysu samobójstwo stało się sposobem ostatecznego rozstrzygnięcia egzystencjalnych dylematów⁹. Samobójca z opowiadania *Wielki muzyk* jest wprawdzie Algierczykiem, ale przedstawiona tam historia rozgrywa się w środowisku rosyjskiej diaspory.

Nikołaj Bierdiajew tak charakteryzował ów destrukcyjny fenomen w szkicu psychologicznym *O samobójstwie* (1931):

Problem samobójstwa jest jednym z najbardziej niespokojnych i bolesnych wśród rosyjskich emigrantów. Bardzo wielu Rosjan kończy życie samobójstwem. Utrata sensu życia,

⁶ Por. E. H. Проскурина, *Танатологический сюжетно-мотивный комплекс в романно прозе Г. Газданова*, „Критика и семиотика” 2013, nr 2, s. 213.

⁷ Г. Газданов, *Великий музыкант*, [w:] *idem, Собрание сочинений в трёх томах. Рассказы. На французской земле*, t. 3, Москва 1996, s. 192.

⁸ *Ibidem*.

⁹ О.Р. Демидова, *Самоубийство как символический акт*, [w:] *eadem, Метаморфозы в изгнании. Литературный быт русского зарубежья*, Санкт-Петербург 2003, s. 123–124.

oderwanie od ojczyzny, krach nadziei, samotność, nędza, choroby, nagła zmiana warunków socjalnych, kiedy ktoś, kto należał do klasy wyższej, staje się zwykłym robotnikiem, niewiara w możliwość polepszenia warunków życia w przyszłości — wszystko to bardzo sprzyja epidemii samobójstw [...]. Przyczyną skłonności samobójczych na emigracji są nie tylko potrzeby materialne, brak zabezpieczenia na przyszłość, choroby, ale jeszcze bardziej przerażenie, że już zawsze, do końca swoich dni, trzeba będzie żyć w obcym, chłodnym świecie, i że życie takie nie ma ani sensu ani celu¹⁰.

Losy emigrantów z *Wielkiego muzyka* są egzemplifikacją przytoczonych spostrzeżeń. Algierska narodowość samobójcy jeszcze mocniej uwypukla jego osamotnienie w obcym środowisku.

Bierdiajew rozpatrywał fenomen samobójstwa w dwóch kontekstach: chrześcijańskim i sekularnym, czyli w odniesieniu do Boga i do społeczeństwa. W obydwu przypadkach jednostka ludzka jest częścią całości (częścią Boga i częścią jednego „ciała społecznego”), co każe widzieć w samobójstwie niepojęty, porównywalny z zabójstwem¹¹, akt. Rozpowszechnienie suicydalnych nastrojów na emigracji — stwierdzał Bierdiajew — skutkuje „osłabieniem i rozkładem siły rosyjskiej”. Badacz dowodzi też, że „Rosjanie nie wytrzymują presji historycznego doświadczenia”, nie są gotowi „nieść w sobie Rosji i ponosić odpowiedzialności za losy Cerkwi rosyjskiej”. Zatem samobójstwo jest zbrodnią przeciw społeczeństwu, Rosji i prawosławiu¹².

Kolejny utwór Gazdanowa, w którym występuje akt suicydalny, będący swego rodzaju polemiką z rozważaniami Bierdiajewa o samobójstwie, to opowiadanie *Żelazny lord* (*Железный лорд*, 1934), wyraźnie zainspirowane twórczością Prousta. Dzięki zapachowi róż na paryskiej Halles jego akcja przenosi się ze stolicy Francji do Rosji, przypominając narratorowi dawno minione czasy dzieciństwa oraz samobójstwo, z jakim się wtedy zetknął. Nie poznałby przyczyny śmierci Wasilija Nikołajewicza, gdyby nie wpadł mu w ręce kilka lat później jego list. Mowa w nim o szczęśliwym pobycie na Syberii młodego małżeństwa i późniejszej zdradzie mężczyzny, czego konsekwencją staje się choroba weneryczna i rozkład pożyicia małżeńskiego. Przyszły samobójca wyznaje ze skrucą:

Так печально и глупо [...] звучат теперь научные термины о полигамии и сексуальных аффектах — на кой чёрт мне все эти объяснения и прочая ерунда, когда я исковеркал три жизни, и только в одном случае у меня есть возможность поступить так, как должен поступить порядочный человек; а в других это непоправимо¹³.

Samobójstwo jako odwet za zmarnowane życie trzech osób traktowane jest tutaj wyrozumiale. Dodajmy, że Gazdanowa mniej interesuje sam przebieg tego aktu niż jego przyczyny. Najczęściej mowa o tym wydarzeniu *post factum*, gdyż

¹⁰ Н. А. Бердяев, *О самоубийстве (Психологический этюд)*, [w:] А. Н. Моховиков, *Суицидология. Прошлое и настоящее. Проблема самоубийства в трудах философов, социологов, психотерапевтов и в художественных текстах*, Москва 2013, s. 89–90. Tłum. А. Р.

¹¹ О. Р. Демидова, *Самоубийство как символический акт*, s. 124–125.

¹² Н. А. Бердяев, *О самоубийстве...*, s. 90.

¹³ Г. Газданов, *Железный лорд*, [w:] *idem, Собрание сочинений в трёх томах*, s. 356.

moment śmierci u analizowanego tu autora to coś głęboko intymnego. We wspomnianym opowiadaniu nawet stary pies, tytułowy Żelazny Lord, kończy żywot samotnie (co skądinąd jest zgodne z naturą zwierząt).

Przyszły samobójca jest bardzo zainteresowany swoim wyglądem po śmierci. Nie chce przerażać bliskich, a zamierza rzucić się pod pociąg. W zapiskach Wasilija Nikołaewicza czytamy: „Я не знаю, как они положат меня в гроб, было бы хорошо, если бы можно было скрыть, что моё тело разрезано на куски колёсами поезда. Мне бы не хотелось, чтобы Леля видела меня разрезанным”¹⁴. Życzenie zostaje spełnione dzięki różom, których sterty zakryły poszarpane ciało:

и только разрезанное тело, на котором лежало такое количество роз затем, чтобы они закрыли страшную полосу, отделившую голову от туловища, пронесли потом медленно и торжественно — сперва в дымную и высокую церковь, потом на далёкое кладбище, заставленное крестами¹⁵.

Nieboszczyk nie został ekskomunikowany, co byłoby zgodne z zasadami chrześcijaństwa i prawosławnej Cerkwii. W pamięci — ważnej kategorii w prozie Gazdanowa¹⁶ — zostały się głównie róże, które łączą samobójstwo sprzed lat z emigracyjną, napawającą bohatera obrzydzeniem codziennością: „розы на Halles, со сверкающими каплями воды на лепестках — в липком и отвратительном парижском тумане, пропитанном лёгким и печальным запахом гнили”¹⁷.

Żelazny lord Gazdanowa przynosi całkiem odmienne spojrzenie na akt suicydalny niż to, które zaproponował Bierdiajew. Natomiast opowiadanie *Czarne łabędzie* (*Чёрные лебеди*, 1930) bezpośrednio nawiązuje do studium Lwa Szestowa *Na szalach Hioba* (*На весах Иова*, 1929). Jego główny bohater, niejaki Pawłow, podaje narratorowi konkretną datę swego samobójstwa i — nie zważając na jego protesty — spełnia to przyrzeczenie. Akcja opowiadania rozgrywa się w środowisku rosyjskich emigrantów i — jak zwykle u Gazdanowa — w Paryżu. Szkicuje on galerię typów ludzkich, przypominających postaci Dostojewskiego, przeniesione sprzed wieku w absolutnie obcy im świat. Pawłow, wkrótce samobójca, zapytany o Dostojewskiego, nazywa tego pisarza „łajdakiem”. Ten krytycyzm wobec autora *Notatek z podziemia* zdaniem niektórych został przejęty właśnie od Szestowa¹⁸.

¹⁴ *Ibidem*, s. 358.

¹⁵ *Ibidem*, s. 359.

¹⁶ Zob. K. A. Сундукова, *Смерть, память и возвращение в романах Гайто Газданова*, [w:] *Мортальность в литературе и культуре*, red. А. Г. Степанов, В. Ю. Лебедев, Москва 2015, s. 220–230.

¹⁷ Г. Газданов, *Железный лорд...*, s. 369.

¹⁸ Zob. С. А. Кибальник, *Рассказ Гайто Газданова „Чёрные лебеди” как метатекст*, „Вести Волгоградского государственного университета, сер. 8, Литературоведение. Журналистика” 2008, nr 7, s. 28–33.

Uczyniwszy swym protagonistą jednego z „biednych ludzi” spośród emigracyjnej inteligencji, Gazdanow pokazuje, że zwykle odbierają sobie oni życie nie ze względów ideowych, lecz wskutek braku więzi międzyludzkich i totalnego zubożenia: „В Бога я не верю —owiada Pawłow — ни одной женщины не люблю. Жизнь мне скучно: работать и есть? Меня не интересует ни политика, ни искусство, ни судьба России, ни любовь”¹⁹.

Bohater *Czarnych labędzi* przypomina petersburskich „marzycieli” wczesnego Dostojewskiego, choć nie jest ich kopią. Ciężko haruje w fabryce, ale w końcu rzuca pracę, by oddawać się rozmyślaniom: „Я узнал, что Павлов этот непоколебимый и непогрешимый человек, был, в сущности, мечтателем”²⁰. Skrajności charakteru Pawłowa, w pewnym sensie rozdwojonego wewnętrznie dziwaka, takie jak stuprocentowa uczciwość obecnie i złodziejstwo niegdyś, sceptycyzm wobec wykształcenia uniwersyteckiego i uczęszczanie na studia w tajemnicy, wspomaganie bliźnich pieniędzmi w potrzebie i okazywany im chłód, egocentryzm, cynizm, zadowolenie, że „всё-таки на свете много дураков”²¹, odmowa wzięcia pieniędzy od Swistunowa („мне не нравится ваша услужливость”²², szczere do bólu „Вы мне не нужны”²³ w odpowiedzi na propozycję zamieszkania z nim kobiety — wszystko to sytuuje tę postać wśród rozdartych psychicznie, nieznajdujących dla siebie nigdzie miejsca bohaterów Dostojewskiego. Zamierzając odebrać sobie życie, Pawłow oznajmia narratorowi, że wybiera się do Australii; tę samą wiadomość przekazał matce — a to już bezpośrednie nawiązanie do autora *Zbrodni i kary*: wszak Swidrigajłow zwierzał się, że pojedzie do Ameryki, i okazało się, że ową Ameryką jest tamten świat.

Jak wiadomo, w twórczości autora *Biesów* można wskazać mnóstwo samobójców — ich typologię stworzyła i przebadła polska slawistka Mirosława Michalska-Suchanek w erudycyjnym studium *Samobójcy Fiodora Dostojewskiego*²⁴. Analiza komparatystyczna samobójców Dostojewskiego i Gazdanowa bez wątpienia potwierdzi podobieństwa między nimi.

Pawłow z opowiadania *Czarne labędzie* odbiera sobie życie, nie widząc jego sensu: „Дальнейшего смысла так же продолжать есть и работать, как сейчас, я не вижу”²⁵. Interlokutor przekonuje go o bezcelowości podobnych myśli, co jest bliskie refleksji Szestowa. Pawłow jednak mu nie wierzy. Nazajutrz policja znajduje jego ciało w Lasku Bulońskim. Samobójstwo to trudno racjonalnie wyjaśnić. Nie jest jednak tragedią — wręcz przeciwnie. Słowa Pawłowa: „В сущности, я уезжаю в Австралию”²⁶ przypominają archetyp, zgodnie z którym śmierć sta-

¹⁹ Г. Газданов, *Чёрные лебеди*, [w:] *idem, Собрание сочинений в трёх томах*, s. 139.

²⁰ *Ibidem*, s. 134.

²¹ *Ibidem*, s. 135.

²² *Ibidem*, s. 137.

²³ *Ibidem*, s. 138.

²⁴ M. Michalska-Suchanek, *Samobójcy Fiodora Dostojewskiego*, Katowice 2015.

²⁵ *Ibidem*, s. 127.

²⁶ *Ibidem*, s. 142.

je się niekiedy podróżą do innego, lepszego życia (by wskazać tu chociażby finał *Mistrza i Małgorzaty* Bułhakowa). „Австралия была единственной иллюзией этого человека — mówi narrator — Она соединила в себе все желания, которые когда-либо у него появились, все его мечты и надежды”²⁷. U Gazdanowa, podobnie jak u Szestowa, śmierć przynosi nadzieję. Pierwsza część książki Szestowa *Na szalach Hioba*, poświęconej Dostojewskiemu, zaczyna się i kończy słowami Eurypidesa, w których Szestow upatruje sens wszystkich dzieł Dostojewskiego: „Кто знает, — может, жизнь есть смерть, а смерть есть жизнь”.

Jedyną pasją Pawłowa były tytułowe czarne łabędzie: „он казался явно взволнованным, когда заговорил о лебедях, которых назвал самыми прекрасными птицами в мире. Знаете ли вы, — сказал он затем, — что в Австралии водятся чёрные лебеди?”²⁸. Zdaniem badaczy stanowią one metaforę poezji, Pawłow mówi o nich przecież jako o poetyckim marzeniu swego życia. Pamięć o czarnych łabędziach (czyli o wysokiej poezji) powinna, według Gazdanowa, towarzyszyć człowiekowi zawsze.

W opowiadaniu *Czarne łabędzie* ma zatem miejsce apoteoza samobójczej śmierci, a obraz rzeczywistości, jaką rysuje jego autor, jest na wskroś tragiczny — rosyjscy emigranci mogą uciec wyłącznie do owej metaforycznej Australii bądź Ameryki Dostojewskiego, znaleźli się w ślepych zaułku bez nadziei na choćby odrobinę lepszy los. Ich wyobcowanie jest dwójakie: etnokulturowe i egzystencjalne. Sam Gazdanow podzielał pod tym względem poglądy Lwa Szestowa.

Bibliografia

- Бердяев Н. А., *О самоубийстве (Психологический этюд)*, [w:] А. Н. Моховиков, *Суицидология. Прошлое и настоящее. Проблема самоубийства в трудах философов, социологов, психотерапевтов и в художественных текстах*, Москва 2013.
- Газданов Г., *Собрание сочинений в трёх томах. Рассказы на французской земле*, Москва 1996.
- Демидова О. Р., *Метаморфозы в изгнании. Литературный быт русского зарубежья*, Санкт-Петербург 2003.
- Закуренко А. Ю., *Три лика смерти в романах Газданова*, „Русская словесность” 2002, nr 4.
- Кибальник С. А., *Рассказ Гайто Газданова „Чёрные лебеди” как метатекст*, „Вести Волгоградского государственного университета, Сер. 8, Литературоведение. Журналистика” 2008, nr 7.
- Красильников Р. Л., *Танатологические мотивы в художественной литературе (Введение в литературоведческую танатологию)*, Москва 2015.
- Мокрова М. В., *Танатология Г. Газданова и Б. Поплавского*, [w:] *Актуальные проблемы общественных наук и творческих профессий (философия, история, социология, культура, искусство, религия)*, red. В. К. Крючек, Волгоград 2005.
- Матвеева Ю. В., *Экзистенциальное начало в творчестве Гайто Газданова*, „Дарьял — литературно-художественный и общественно-политический журнал” 2001, nr 2.

²⁷ *Ibidem*, s. 141–142.

²⁸ *Ibidem*, s. 141.

- Моховиков А. Н., *Суицидология. Прошлое и настоящее. Проблема самоубийства в трудах философов, социологов, психотерапевтов и в художественных текстах*, Москва 2013.
- Проскурина Е. Н., *Танатологический сюжетно-мотивный комплекс в романной прозе Г. Газданова*, „Критика и семиотика” 2013, nr 2.
- Поплавский Б., *О мистической атмосфере молодой литературы в эмиграции*, „Числа” 1930, nr 2/3, s. 309.
- Сундукова К. А., *Смерть, память и возвращение в романах Гайто Газданова*, [w:] *Мортальность в литературе и культуре*, red. А. Г. Степанов, В. Ю. Лебедев, Москва 2015.
- Шабурова М. Н., *Тема смерти в ранних рассказах Газданова*, [w:] *Возвращение, Гайто Газданова*, Науч. конф. посвящ. 95-летию со дня рождения (4–5 дек. 1998), Wyb. М. А. Васильева, Москва 2000.
- Dienes L., *Russian Literature in Exile. The Life and Work of Gaito Gazdanov*, München 1982.
- Michalska-Suchanek M., *Samobójcy Fiodora Dostojewskiego*, Katowice 2015.

Suicide in Gaito Gazdanov's fiction

Summary

Gaito Gazdanov, who was a representative of the young generation of Russian first-wave émigré writers, in his fiction shows particular interest in thanatology, especially suicides. Nikolai Berdyaev and Lev Shestov were recognized theoreticians in this field. In his short stories *The Great Musician* and *Iron Lord* Gazdanov argues with Berdyaev's ideas. Conversely, *Black Swan* corresponds with Shestov's views that suicide is a positive act and recalls the archetype depicting suicide as a journey into another, better life.

Keywords: Gaito Gazdanov, thanatology, suicide, Nikolai Berdyaev, Lev Shestov

Суицид в творчестве Гайто Газданова

Резюме

Гайто Газданова, писателя молодого поколения русских эмигрантов первой волны, отличает особенная заинтересованность проблемами танатологии, в том числе суицидами. Известными теоретиками в этой области были Николай Бердяев и Лев Шестов. Гайто Газданов в рассказе *Великий музыкант* и особенно в рассказе *Железный лорд* полемизирует с концепциями Н. Бердяева. В свою очередь рассказ *Чёрные лебеди* перекликается со взглядами Льва Шестова, согласно которому самоубийство является положительным актом и напоминает архетип, представляющий самоубийство как путешествие в иную, лучшую жизнь.

Ключевые слова: Гайто Газданов, танатология, суицидология, Николай Бердяев, Лев Шестов